

MIRALLS
Asindi Rex We
Comunitat maia
al segle XXI
pàg. 4 i 5

TRANSFORMACIONS
La implicació dels
homes en la igualtat
de gènere
pàg. 7

DIRECTA 266
21 de març de 2012

IL·LUSTRACIÓ:
Contra

Collserola, de nou en el punt de mira

Collserola ha après a viure amenaçada pels planejaments urbanístics de les administracions públiques. Precisament per això, des de fa dècades, diversos col·lectius i iniciatives ciutadanes han maldat per la seva protecció. L'última pensada de l'Ajuntament de Barcelona respecte a la serra -declarada parc natural el 2010- ha estat el projecte de les 16 Portes, que pretén enllaçar Collserola amb Barcelona a través de setze corredors repartits pels barris de muntanya de la ciutat. Les entitats veïnals i en defensa de l'espai natural hi veuen l'última aventura urbanística contra el parc i critiquen les limitacions del procés participatiu impulsat pel consistori barceloní.

Joan Manel del Llano
afons@setmanaridirecta.info

Si repassem ràpidament els atractius naturals de la serra de Collserola, ens adonem de seguida que no es tracta d'un simple parc urbà. Segons el Decret 146/2010, que suposa la declaració Serra de Collserola com a parc natural, la seva vegetació actual "és un mosaic de boscos, bosquines, màquies, matolls, prats i camps de conreu". I entre tots aquests ambients, destaquen "aquells configurats per vegetació no arbòria, especialment, els prats secs, ja que són els que acullen major diversitat i alguns dels organismes més rars de l'espai". Així mateix, "els poblaments animals són força diversos, amb prop de 190 espècies de vertebrats". D'altra banda, hi ha "dos sectors amb uns valors naturals excepcionals, principalment quant a les seves comunitats vegetals", que són reserves naturals parcials: la Font Groga, que té un alzinar amb roures de gran valor, i la Riera de Can Balasc, que acull una mostra excel·lent dels boscos de ribera propis de la serralada litoral catalana.

Més que un parc urbà

Collserola és, per tant, font de biodiversitat -el nostre principal bé comú- i, com a espai forestal, intervé en la regulació del cicle hidrològic i del clima locals, redueix l'erosió del sòl, reté la pols i altres partícules en suspensió i absorbeix diòxid de carboni i allibera oxigen mitjançant la fotosíntesi de les plantes.

Tanmateix, malgrat que la serra estigui protegida sobre el paper, la pressió de les últimes dècades dels pobles i les ciutats que l'envolten i altres factors la sotmeten a un estat de setge permanent que, amb el pas del temps, l'ha anat aïllant i fragmentant, a vegades contundentment.

L'inici de la defensa de la serra

La lluita per protegir Collserola es va iniciar als anys 80, quan van sorgir els primers grups per defensar-la i es van redactar els primers informes sobre els perills que l'amenaçaven. En aquest context, el 1987, es va aprovar el Pla Especial d'Ordenació i Protecció del Medi Natural del Parc de Collserola (PEPCo), que té l'objectiu de compatibilitzar el lleure al parc amb la protecció i la conservació del medi i, alhora, regular els usos segons el valor ambiental de cada zona. El 1992, gran part del parc -malauradament no tot- va ser inclosa dins del Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), que hi aplica preventivament el règim del sòl no urbanitzable fixat per la legislació urbanística.

- *La pressió veïnal i social ha aconseguit que Collserola sigui inclosa a la Xarxa Natura 2000 (el 2006) i declarada parc natural (el 2010), però la classe política sempre ha mostrat poc interès en la preservació del parc*

- A partir de 2001, s'intensifiquen les mobilitzacions en defensa de la serra. D'una banda, es va crear la Plataforma Cívica per a la Defensa de Collserola (PCDC), que engloba grups ecologistes i associacions veïnals dels barris i les ciutats que limiten amb la serra. La seva primera acció va ser signar el *Manifest per a un nou marc de protecció de Collserola*, amb l'objectiu de pressionar el govern autonòmic perquè declarés la serra com a parc natural.

El mateix any 2001, es va ocupar una antiga masia d'una vall de la solana collserolana, Can Masdeu, on des de llavors es treballa per crear comunitat i aprendre a viure la resistència i la construcció d'alternatives de manera sostenible. Igualment, l'ocupació de Can Masdeu ha servit per evitar la construcció d'un complex residencial de luxe per a les jubilades del Col·legi de Metges de Barcelona i també per crear unes estructures sòlides de debat i acció veïnal per salvaguardar Collserola.

El 2006, la pressió social va aconseguir que Collserola també s'incloués –amb els límits previstos al PEIN– a la Xarxa Natura 2000, una malla europea d'espais naturals on es pretén mantenir o restablir els hàbitats naturals d'interès comunitari i els hàbitats de les espècies amb aquesta mateixa categoria en un estat de conservació favorable. D'altra banda, es va crear la Plataforma No al Vial de Cornisa, que exigia al govern català la retirada de la proposta de construcció del vial Pallegà-Montcada, una via ràpida prevista pel Pla General Metropolità de 1976 que hauria travessat el massís.

Collserola, parc natural

El 2007, Can Masdeu, la PCDC i altres grups de tots els vessants de la serra es van aliar per fer front als plans institucionals d'aprovar una declaració de parc natural descafeïnada. Així mateix, aquí i allà, es multipliquen les accions i actes per limitar o anul·lar l'impacte de diversos projectes urbanístics en curs, com el Pla Caufec (a Esplugues de Llobregat),

el Centre Direccional de Cerdanyola o la construcció d'una nova muntanya russa al parc d'atraccions del Tibidabo (obra finalment duta a terme el 2008 amb la tala prèvia d'un alzinar i l'afectació d'un bosc de pins i d'un jardí històric dissenyat per l'arquitecte Rubió i Tudurí).

Posteriorment, diversos grups dels barris de muntanya de Barcelona, juntament amb el Col·lectiu Agudells, Kan Pasqual, Parem el Pla Caufec i Can Masdeu van promoure la campanya Defensem la Solana de Collserola, en el marc de la qual es van dur a terme més accions contra l'ampliació del parc d'atraccions, la destrucció del vessant de Sant Pere Màrtir i els plans de construir el túnel d'Horta.

Finalment, el 2010, la Generalitat de Catalunya va declarar Collserola parc natural –incloent 779,29 hectàrees més que el PEIN– i va establir les reserves naturals parcials de la Font Grogia i la Rierada-Can Balasc. Però aquest nou estatus, tal com havien denunciat les entitats defensores de la serra, no incorpora algunes de les seves reivindicacions: per exemple, que la superfície del parc sigui més gran que l'àmbit d'actuació del PEPCo o la desestimació de la inclusió dins el parc d'espais de regulació especial (ERE), àrees naturals vinculades a la trama urbana on sí que es poden dur a terme transformacions urbanístiques. A més, el termini fixat pel decret de creació del parc natural (Decret 146/2010) per redactar un pla especial que substitueixi l'actual PEPCo finalitza el proper mes d'octubre i, fins

Acció contra les obres del Pla Caufec el 19 de maig de 2008

- Ricard B.

Col·lectius com la Plataforma Cívica per a la Defensa de Collserola (PCDC), el Col·lectiu Agudells, Kan Pasqual, Parem el Pla Caufec o Can Masdeu s'han significat en la defensa de la serra

Els horts comunitaris i el Punt d'Interacció de Collserola són dos dels pilars de Can Masdeu

- Eli Mora

Kan Pasqual ja fa més de quinze anys que dona vida i defensa la Serra de Collserola

ara, s'han mogut pocs fils per fer-ho. Això no tan sols evidencia el poc interès de la classe política envers aquestes qüestions, sinó que fa que hi hagi el risc que la redacció del nou document es faci amb presses i malament.

Portes a Collserola?

Davant l'existència de totes aquestes ombres en l'actuació de les administracions quant a la protecció del parc, cal posar en dubte la conveniència d'encetar una nova aventura urbanística en aquesta zona. Ens referim al projecte de les 16 Portes, presentat el setembre de 2011 pel govern de Convergència i U-

la declaració de Collserola com a parc natural. Anaven equivocades.

L'Esquema Director, a més, justifica el projecte equiparant-lo al procés d'obertura cap al mar que va viure Barcelona durant els anys 80, a fi de "posar en valor els recursos naturals i paisatgístics d'aquest territori central (altre cop!) de l'àmbit metropolità". Antoni Vives, tercer tinent d'alcalde i regidor d'Hàbitat Urbà, explica que la idea de tot plegat és enllaçar Collserola amb Barcelona a través de setze corredors, repartits per tots els barris de muntanya, per esborrar ordenadament les fronteres entre la natura i la ciutat; d'aquesta manera, la muntanya seria més accessible i estaria més fusionada amb l'entorn urbà.

Heus aquí, doncs, les 16 Portes. Totes elles tenen en comú que se situen al sud i al nord de la ronda de Dalt (de manera que aquesta infraestructura no esdevingui un límit i es pugui connectar la serra amb els espais verds situats per sota de la ronda) i que han de donar accés al passeig de les Aigües. En tots els casos es plantegen qüestions com la creació de recorreguts per a vianants, la millora dels accessos al metro, la creació o l'ampliació d'hortos urbans, la construcció d'aparcaments, la reordenació d'equipaments previstos o la reforestació d'àrees en desús. Fins i tot, per a la Porta de Canyelles, es planteja la possibilitat de construir-hi un telefèric.

En aquest context, l'ED ha convocat, per a cadascuna de les portes, un concurs de projectes obert a equips interdisciplinaris perquè les dissenyin i nió a l'Ajuntament de Barcelona, per mitjà de l'Esquema Director de les Portes de Collserola a Barcelona (ED). Segons l'ED, "la finalitat del projecte és ordenar la relació entre la ciutat i la serra". Alhora, el document reivindica el paper de Collserola com a parc central –Central Park?– de l'àrea metropolitana, una visió que, per la idea de parc urbà que implica, ecologistes i expertes creien que ja no s'empraria més després de

la declaració de Collserola com a parc natural. Anaven equivocades.

Les 16 Portes: procés participatiu o queixalada urbanística?

elaborin els aspectes urbanístics necessaris per fer l'enllaç natura-ciutat. En total, hi han participat 285 equips, que han presentat 3.348 projectes. De tota aquesta allau, finalment, s'han escollit els projectes de 112 equips diferents, que han estat premiats amb 1.500 euros, excepte el guanyador de cada porta, que en rebrà 6.000. Així doncs, en el projecte de les 16 Portes, ja s'hi han invertit, com a mínim, 250.000 euros.

La ciutadania respon

Precisament perquè l'ED destaca molt el fet de construir, perquè fa poca referència a la participació ciutadana i perquè, atesa l'actual crisi, hi pot haver maneres millors d'invertir el diner públic i no és gens clar com es rendibilitzarà el projecte, l'octubre de 2011, Can Masdeu, el teixit veïnal de Nou Barris, entitats ecologistes i tècniques de diferents disciplines van iniciar la campanya Baixem Collserola a la Ciutat, que pretén fer sentir la veu dels barris per incidir en el projecte municipal.

La campanya Baixem Collserola a la Ciutat, iniciada l'octubre de 2011, pretén fer sentir la veu dels barris per incidir en el projecte de les 16 Portes promogut per l'Ajuntament de Barcelona

El primer que es va fer va ser redactar un manifest crític amb les bases del concurs, text que ja té més de 100 adhesions d'entitats i 300 de particulars. El manifest proclama la intenció d'iniciar una "participació de base a cada districte, buscant amb diferents activitats obrir espais de reflexió i proposta" i fa suggeriments sobre diversos punts:

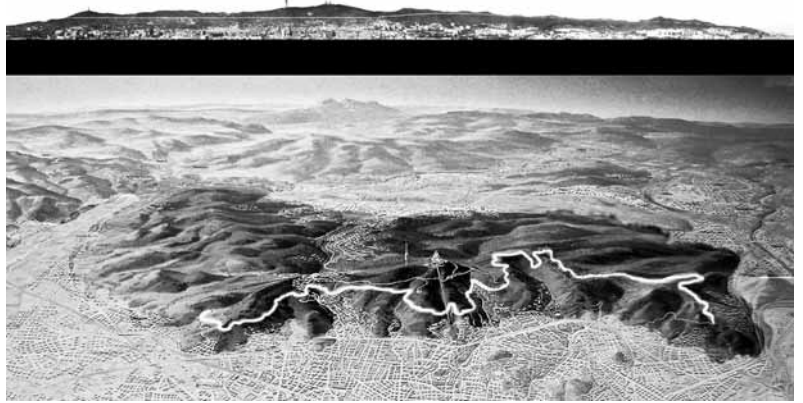
- La preservació dels valors i els recursos naturals i la bona regulació del gaudi popular de la serra
- La protecció especial de la franja de transició serra-ciutat
- La recuperació de les activitats primàries en aquelles zones on s'han desenvolupat tradicionalment
- La ubicació dels equipaments socials prop del veïnat i no dalt de la muntanya
- La promoció del transport públic i de la gestió comunitària d'equipaments públics
- I, finalment, l'oposició frontal del pas de la línia de molt alta tensió (MAT) per Collserola

D'altra banda, un grup d'arquitectes afins a tots aquests posicionaments (LaCol, Espai Social i de Formació d'Arquitectura i Raons Públiques) van presentar dos projectes al concurs, elaborats des de baix i de manera participativa: un per a la Porta de Canyelles, que va ser seleccionat i que inclou la vall de Can Masdeu; l'altre per a la Porta de la Guineueta, que no va passar el filtre. Aquests dos projectes proposen fer petites actuacions de millora que promoguin l'accés a la serra a peu i la preservació i la regeneració dels espais naturals i de les zones d'horta, a partir de la gestió popular i l'autoorganització. Potser fruit d'aquesta mobilització, l'Ajuntament va informar molt tímidament que, el febrer de 2012, organitzava tres tallers de participació ciutadana, amb els equips concursants com a oients, perquè tothom pogués dir què pensava del projecte en general i de les portes en concret. El mes de gener, Raons Públiques va estudiar els punts forts i dèbils d'aquests tallers i va arribar a la conclusió que "el caràcter final de la consulta no és vinculant i la participació és dèbil".

Paral·lelament, l'Assemblea d'Entitats d'Horta-Guinardó i l'Assemblea de Sarrià-Sant Gervasi del 15-M van assumir i adaptar el manifest original de Nou Barris al seu àmbit, incorporant-hi, com a punt destacat i com havia fet anteriorment la PCDC, la demanda de moratòria del projecte fins que no estiguin enllestit el nou pla especial del parc. A principis de 2012, totes dues assemblees es van afegir "oficialment" al front comú de contenció del projecte, la cara més visible del qual és la pàgina web www.portescollserola.org, on es penjen puntualment totes les informacions relacionades amb el projecte de les 16 Portes. A més, la web conté una eina molt interessant. Es tracta d'un mapa de Google de la solana de Collserola en què, de manera molt senzilla, tothom pot aportar les seves idees per millorar la situació dels barris de la part alta de la ciutat o deixar constància dels problemes que hi veu. Algunes de les intervencions que s'hi han fet fins ara són: l'establiment d'una franja de transició ciutat-muntanya en forma de zona agrícola o bosc comestible, la demolició parcial o la reconversió de l'edifici de Sant Llätzer, etc. L'objectiu és demostrar a l'Ajuntament que els processos participatius autogestionats, sense estructures burocràtiques, poden ser eficaços i arribar a molta gent.

MÉS INFORMACIÓ

- Plataforma Cívica per a la Defensa de Collserola: <http://www.collserola.org/>
- Baixem Collserola a la Ciutat: <http://portescollserola.org/>

Imatge del projecte 16 Portes promogut per l'Ajuntament de Barcelona

El febrer de 2012, es van celebrar els tres tallers participatius de les 16 Portes. Només hi van participar 354 persones: 140, com a representants d'alguna entitat i 148, com a membres dels equips concursants. Si bé obrir el projecte municipal de les 16 Portes a l'opinió ciutadana és un avenç democràtic, el cert és que la metodologia d'aquests tallers ha estat molt criticada, ja que, per començar, calia inscriure-s'hi prèviament i es van fer en dies laborables a la tarda, fet que més aviat desincentivava la participació. Així mateix, en menys de nou hores (tres hores per taller), es van haver de tractar les setze portes i la divisió dels tallers en diversos eixos temàtics va impedir que es desenvolupés un debat global del projecte i que les participants (les membres dels equips només escoltaven i observaven) hi poguessin intervenir de manera transversal i no condicionada.

La Plataforma Cívica per a la Defensa de Collserola denuncia els desenvolupaments urbanístics previstos al projecte de les 16 Portes

No obstant aquestes i altres mancances, segons el qüestionari final de l'Ajuntament, un 66% de les assistents va trobar bé o molt bé aquests tallers. Però... què s'hi va dir? Una paraula força repetida va ser *moratòria* (del projecte). Es va insistir que calia potenciar el transport públic per apropar-se al parc i no construir-hi noves infraestructures. En aquest sentit, es va dir que la construcció dels equipaments o parquings projectats fora del parc s'havien de consensuar amb les associacions veïnals. Es va comentar que cal regular la hiperfrequentació de la zona i que no cal actuar sobre els camins ni els accessos, sinó que se n'ha de millorar la informació i la senyalització. La idea imperant va ser intervenir al mínim i respectar al màxim el patrimoni natural.

La PCDC es mostra més taxativa en les seves conclusions sobre els tallers i el projecte. No tan sols exigeix la moratòria, sinó també que s'elimini el 40% que s'endinsa dins del parc natural. Alhora,

denuncia que el Consorci del Parc de Collserola formi part del jurat dels concursos i valora molt negativament que algunes de les portes projectades coincideixin, curiosament, amb les zones E-RE. A més, ha advertit l'Ajuntament que no permetrà que el parc natural ni la seva àrea d'influència siguin objecte de nous desenvolupaments urbanístics i reclama una participació real continuada de la ciutadania durant totes les fases del procés.

Són moltes les entitats que exigeixen que Collserola, sempre assetjada pels planejaments de les diferents administracions actives, sigui protegida de veritat. Per això, properament, com cada vegada que Collserola s'ha vist amenaçada, la PCDC organitzarà un acte ciutadà obert per destacar aquesta voluntat de protecció, el grau de protecció assolit fins ara i els perills que amenacen la serra contínuament. En aquest acte, convocarà la ciutadania, persones expertes en medi natural de la serra i les administracions competents. Així mateix, la PCDC treballa en la determinació de propostes per al futur pla especial del parc natural. Finalment, per fomentar la participació ciutadana com a eix estructural dels projectes urbans, LaCol, Can Masdeu, la Societat Catalana d'Educació Ambiental i Raons Públiques van organitzar, el 4 de març, una caminada popular per l'àmbit de la Porta de Canyelles amb dos objectius: descobrir-ne els raons singulars i desconeguts i recollir les reivindicacions i les opinions veïnals. Davant l'interès que ha generat aquesta iniciativa, l'Associació de Veïns i Veïnes de Torre Baró ha pensat fer-la també al seu barri.

Tot i aquest munt de manifestacions contra el projecte de les 16 Portes, l'Ajuntament sembla que vol tirar-lo endavant i executar puntualment el calendari que té fixat. Al llibre-guia *Parc de Collserola de 1995*, ja es parla de Collserola com "una veritable illa verda" i multitud de veus han clamant repetidament contra aquesta circumstància, que, per desgràcia, s'ha agreujat els últims temps. Sembla clar, doncs, que la preservació de la serra i, per tant, de la seva solana, depèn més de l'acció social decidida que que no pas dels projectes o les iniciatives de la classe política i les administracions.